

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของชาวไทยลื้อเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร ซึ่งการดูแลและรักษาสุขภาพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ เพราะการเจ็บป่วยเป็นสิ่งที่เกิดกับมนุษย์ทุกคน ผู้วิจัยทำการศึกษาตามสภาพที่เป็นจริง ในชุมชนที่ศึกษาและชุมชนใกล้เคียง ในแง่ของกระบวนการถ่ายทอดความรู้เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนและเข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในสังคม ในลักษณะกระบวนการที่บุคคลเกิดการเรียนรู้วิถีทางสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ และเกิดการยอมรับตามแนวทางของสังคมในชุมชนนั้นต้องการ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาชุมชนด้วยตนเอง และคลุกคลีอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งได้ข้อมูลครบตามประเด็นที่ศึกษาวิจัย และผู้วิจัยได้กลับเข้าไปในชุมชนในระยะหลังเป็นช่วง ๆ เพื่อเก็บข้อมูลบางประการเพิ่มเติมเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ที่สุดและเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาในระยะแรก ๆ ด้วย เนื่องจากประเด็นที่ผู้วิจัยมุ่งสนใจศึกษาเป็นการศึกษาคณะลักษณะและตามบทบาทของปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมที่สภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงของบริบทชุมชนที่ศึกษา การศึกษาวิจัยจำเป็นต้องมองหลายมิติ (Multi-dimensions) เพื่อให้ได้มาซึ่งภาพรวมของปรากฏการณ์ ผู้วิจัยจึงได้เฝ้าสังเกตร่วมกิจกรรมและติดตามอย่างต่อเนื่องและไม่ได้ใช้เกณฑ์ของผู้วิจัยในการตัดสินปรากฏการณ์ หรือให้ความหมาย รวมถึงพฤติกรรมของผู้ถูกวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้วางแผนการดำเนินการวิจัยไว้เป็นขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและบุคคล

1.1 เอกสาร ได้แก่ ตำรา เอกสารทางวิชาการ วารสารในบทความ เอกสารการประชุมสัมมนา และรายงานการวิจัย

- 1.2 บุคคล ได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์
2. ศึกษาแหล่งข้อมูลเบื้องต้นในสนาม
3. วิธีการเข้าถึงข้อมูลในชุมชน
4. วิธีการและการคิดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การตรวจสอบข้อมูล
7. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและบุคคล

การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยได้พยายามศึกษาหาความรู้จากเอกสาร โดยการอ่านและค้นคว้าจากตำราเรียน เอกสารทางวิชาการ บทความต่าง ๆ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาขาการศึกษานอกระบบ โดยพยายามทำความเข้าใจในภาพรวม ในลักษณะมิติของนักการศึกษานอกระบบ เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจที่จะทำการศึกษาวิจัยและได้ให้ความสนใจในขั้นนี้คือ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ในขั้นนี้ผู้วิจัยได้พยายามศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจในขอบเขตและเป้าหมายแบบเจาะลึกในแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจนสามารถอธิบายและวิเคราะห์ประเด็นที่สนใจแล้วจึงนำมา เป็นกรอบความคิดการวิจัย และเอกสารที่ใช้เป็นข้อมูลศึกษาวิจัย เช่น ตำรา เอกสารประกอบการเรียน คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนา ข้าราชการการศึกษาวิจัยการศึกษา กระบวนการถ่ายทอดความรู้กับการรักษาพยาบาล การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม วารสารการศึกษาแห่งชาติ รายงานการวิจัยต่าง ๆ เป็นต้น

การศึกษาข้อมูลจากบุคคล

การศึกษาข้อมูลจากบุคคลมีความสำคัญมากก็คือ หลังจากผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจาก ตำราและเอกสารต่าง ๆ มาแล้ว เพื่อให้ความกระจ่างชัดและเกิดความมั่นใจแหล่งข้อมูลนั้น คือ

อาจารย์ที่ปรึกษาและคณาจารย์ในภาควิชา ผู้วิจัยได้พยายามหาโอกาสปรึกษาแลกเปลี่ยนพูดคุยกับคณาจารย์เกี่ยวกับประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังไปแสวงหาความรู้จากบุคคลภายนอกเพื่อหาหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนไทยลื้อ และการรักษาพยาบาลด้วยหมอพื้นบ้าน โดยใช้สมุนไพร เพื่อที่จะได้กำหนดขอบเขตและพื้นที่ในการปฏิบัติการวิจัยอีกด้วย

แหล่งข้อมูล

สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้ของชาวไทยลื้อทั้งชายและหญิง เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร ที่มีภูมิปัญญาอาศัยในท้องถิ่นบ้านแม่สาบ หมู่ที่ 1 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1. เป็นผู้ใช้การรักษาด้วยสมุนไพรเป็นครั้งคราว หรือใช้เป็นประจำนานเกิน 1 ปี
2. เป็นครอบครัวที่อาศัยอยู่ในชุมชนนานเกิน 5 ปี

การที่ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดเกณฑ์ดังกล่าว ก็เพื่อที่จะได้ครัวเรือนที่เป็นตัวแทนของผู้รักษาด้วยสมุนไพร เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่กำหนดคุณลักษณะในมุมมองด้านต่าง ๆ รวมทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย

แหล่งข้อมูลที่สำคัญนอกเหนือจากกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา มีดังนี้

- ข้อมูลจากเอกสารของหมู่บ้าน
- ข้อมูลจากผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- ข้อมูลจากบุคคลากรสาธารณสุขของหมู่บ้าน และสถานบริการด้านสุขภาพอนามัยที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาลสะเมิง สถานีอนามัยประจำตำบล
- ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ เช่น หมอพื้นบ้าน หมอเป่าเสก หมอน้ำมนต์ หมอนวดแผนโบราณ

วิธีการเข้าถึงข้อมูลในชุมชน

วิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการนั้น ผู้วิจัยได้ยึดหลักการที่ว่าต้องมีความอดทน มีความยืดหยุ่นและความคิดสร้างสรรค์

1. **ระยะเตรียมตัว** ผู้วิจัยได้เข้าไปยังพื้นที่ชุมชนที่ทำการศึกษ โดยไปทำความรู้จักกับผู้นำชุมชนและแนะนำตัวเอง โดยผู้วิจัยได้แนะนำตนเองว่าเป็นนักศึกษาปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีความสนใจที่จะมาทำการศึกษาวิจัยด้านการเรียนรู้และพฤติกรรมการใช้ยาสมุนไพรในชุมชนนี้ ทั้งนี้ก็เพราะว่าประทับใจในอภยาศัยไมตรีของชาวบ้านที่มีน้ำใจโอบอ้อมอารีมีความเป็นกันเองกับผู้มาเยือน และยังคงรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพรอยู่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจเลือกพื้นที่ศึกษาการทำวิจัยครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายหลักคือ ผู้ทำการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร เจ้าของร้านขายของชำ ผู้เฒ่าผู้แก่ แพทย์ประจำตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมอพื้นบ้านและผู้รับบริการ ตลอดจนชี้แจงถึงว่าผู้วิจัยจะต้องใช้เวลาหลายเดือนหรือบางทีอาจเป็นปี การศึกษาวิจัยครั้งนี้ก็เพื่อทราบถึงการเรียนและพฤติกรรมการใช้ยาสมุนไพรของประชาชนในชุมชนนี้ ว่าเป็นอย่างไร อันจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการที่จะนำไปวางแผน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนต่อไป ขณะเดียวกันผู้วิจัยก็จะไปพบปะพูดคุยกับชาวบ้าน พร้อมกับการสังเกตชีวิตความเป็นอยู่ การซื้อขายยาของหมอพื้นบ้านและร้านขายของชำภายในตลาดของหมู่บ้าน และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย พร้อมทั้งสร้างความรู้จักคุ้นเคยกับประชาชน

2. การแนะนำตัว ในขั้นนี้มีการปฏิบัติดังนี้

- ก. นำหนังสือจากภาควิชาส่งเสริมการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไปถึงผู้ปกครองท้องที่ที่ทำการศึกษา
- ข. เข้าไปยังพื้นที่พร้อมกับแนะนำตัวเองให้ผู้ปกครองท้องที่ศึกษารู้จัก ตลอดจนขอคำแนะนำต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าด้วย
- ค. เข้าไปยังหมู่บ้านที่ทำการศึกษา เพื่อพบกับผู้นำหมู่บ้านและทำความรู้จักแจ้งถึงวัตถุประสงค์ที่มาทำการศึกษาวิจัย เรื่องการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพรในหมู่บ้าน ขอความร่วมมือ

ร่วมใจในการให้ข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับหมู่บ้าน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ตลอดจนชี้แจง เหตุผลที่ได้เลือกทำการศึกษาในหมู่บ้านนี้ และผลประโยชน์ที่ประชาชนในหมู่บ้านได้รับจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้

3. การสร้างความสัมพันธ์

ในการสร้างความสัมพันธ์กับราษฎรชาวบ้านในหมู่บ้านที่ศึกษา ผู้วิจัยได้เริ่มแนะนำตัวเอง พยายามสร้างความคุ้นเคยและเสาะแสวงหาบุคคลที่เป็นคนกว้างขวางในหมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้ที่ เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาสูง สนใจและยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัย อาจเป็นผู้นำที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ เพื่อเป็นคนไขกุญแจนำผู้วิจัยเข้าศึกษาชุมชนตามวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย

4. หันเริ่มทำงาน

ก. ผู้วิจัยได้ขอความช่วยเหลือจากราษฎรชาวบ้านในพื้นที่คนหรือสองคน เป็นผู้นำทางสำรวจทำแผนที่หมู่บ้าน และนำไปแวะเยี่ยมชาวบ้านเพื่อเข้าไปพูดคุยกับสมาชิกในหมู่บ้าน การพูดคุยได้เริ่มต้นจากการดำรงชีวิตประจำวัน ความเป็นอยู่ ความเป็นเครือญาติ การทำมาหากิน และเข้าร่วมกิจกรรมในหมู่บ้านและสังเกตพฤติกรรมไปด้วย ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลด้านโครงสร้างทางสังคมพร้อมกับวิเคราะห์ไปด้วย

ข. ผู้วิจัยได้ใช้เวลาไปพบปะสนทนา สังเกต บุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชน พบปะกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาวิจัย เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สร้างความเข้าใจและขอความร่วมมือร่วมใจในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ โดยเริ่มในเรื่องใกล้ตัวก่อน เช่น การดำรงชีวิตประจำวัน เครือญาติ กิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน แล้วจึงค่อย ๆ ถามคำถามตามเนื้อหาของการศึกษาวิจัย ซึ่งเป็นคำถามที่ใช้สัมภาษณ์แบบที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งผู้วิจัยได้ต้องเตรียมเนื้อหาสาระและขอบเขตให้ตรงประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัยแบบกว้าง ๆ

- ค. บันทึกข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ สังเกต โดยแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ
- ส่วนที่ 1 เป็น บันทึกประจำวัน บันทึกสถานที่ สถานการณ์ที่พบเห็นซึ่งสัมพันธ์กับ
เรื่องที่ทำการศึกษาวิจัย ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ในเหตุการณ์ด้วย
- ส่วนที่ 2 เป็น บันทึกภาคสนาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นการ
พรรณนาเหตุการณ์ กิจกรรม ผู้เกี่ยวข้อง และอีกส่วนหนึ่งเป็นข้อมูล
ตอบโต้เพื่อนำไปสรุปวิเคราะห์ปัญหาหรือทัศนะต่าง ๆ ของผู้ทำการ
วิจัยและหากไม่ครอบคลุมเนื้อหา ผู้วิจัยก็ได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติมจนกว่า
ได้ข้อมูลครบถ้วนตามประเด็นที่ศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเทคนิคที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. ประเด็นหรือแนวทางการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ
2. แบบบันทึกการสังเกตแบบมีวัน เดือน ปี ที่พบปะ สถานที่สัมภาษณ์ ประเด็นที่สังเกต
ซึ่งตัวอย่างประเด็นในการสัมภาษณ์มีดังนี้

ผู้รับการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร มีประเด็นดังนี้

1. ความคิดและความเชื่อในเรื่องการรักษาพยาบาล
2. พฤติกรรมการรักษาพยาบาล
3. แหล่งข้อมูลข่าวสารและสาเหตุที่ตัดสินใจใช้การรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร
4. กระบวนการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร
 - ขั้นตอนการรักษาและระยะเวลาที่ใช้
 - ข้อดี/ข้อเสีย ของการใช้การรักษาด้วยสมุนไพร
 - ข้อได้เปรียบ/เสียเปรียบ เมื่อเทียบกับการรักษาแผนปัจจุบัน
5. ผลของการรักษา
6. การยอมรับของประชาชนและแนวโน้มการดำรงอยู่ของการรักษาด้วยสมุนไพร

7. การเผยแพร่ข่าวสารการรักษาด้วยสมุนไพรไปต่อยังบุคคลอื่น
8. ปัญหาและแนวทางแก้ไข เพื่อให้การรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพรที่เอื้อประโยชน์สูงสุด
9. ข้อเสนอแนะการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร ได้รับการยอมรับและมีประสิทธิภาพคือ สะดวกและประหยัดและได้ผล

ผู้ให้การรักษา ผู้รับการถ่ายทอด การรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร มีประเด็นดังนี้

1. ความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมในการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพรของประชาชน เป็นเช่นไร
2. แหล่งข้อมูลและสาเหตุที่ตัดสินใจเรียนรู้เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร
3. ระยะเวลาในการเรียนรู้จนถึงสามารถให้บริการ
4. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ เรื่อง การรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร
5. ความเหมาะสมของสภาพทรัพยากรธรรมชาติ (ตัวยาสมุนไพร) ของท้องถิ่น
6. แหล่งวัตถุดิบและการได้มาของตัวยาสมุนไพร
7. กระบวนการ/กรรมวิธี ในการเตรียมตัวยา
8. กระบวนการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร
 - ขั้นตอนการรักษาและระยะเวลาที่ใช้
 - ข้อดี/ข้อเสีย ในการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร
 - ข้อได้เปรียบ/ข้อเสียเปรียบ เมื่อเปรียบเทียบกับรักษาพยาบาลแผนปัจจุบัน
9. ผลการรักษา
10. การยอมรับและแนวโน้มการดำรงอยู่ของการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร
11. การเผยแพร่
12. ปัญหาและแนวทางแก้ไข
13. ข้อเสนอแนะเพื่อวิธีการรักษา สะดวก ปลอดภัย ได้ผลและได้รับการยอมรับ

เจ้าหน้าที่หรือผู้ให้บริการการรักษาแผนใหม่ และผู้รับบริการแผนใหม่ มีประเด็นดังนี้

1. ความคิด ความเชื่อ ในเรื่องการรักษาพยาบาล
2. พฤติกรรมการรักษาพยาบาล
3. ข้อได้เปรียบ/เสียเปรียบ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพรกับการรักษาแผนใหม่
4. ปัญหาและแนวทางแก้ไข
5. ข้อเสนอแนะการประยุกต์การรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพรกับการรักษาแผนใหม่ เข้าด้วยกัน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นวิธีการที่งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญอย่างมาก เพื่อจะได้สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในชุมชนและบุคคลที่เป็นตัวแทนของผู้ทำการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพรในชนบทอย่างใกล้ชิด มีการพบปะสนทนารวมทั้งสัมภาษณ์เจาะลึกและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ กล่าวคือ

1. การเข้าไปสังเกตการณ์โดยตรงกับกิจกรรม และพฤติกรรมการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพรต่าง ๆ และการถ่ายทอดความรู้ด้านการรักษาพยาบาลดังกล่าว ในบทบาทของผู้ประสานงานร่วม ของโครงการวิจัยการปรับตัวของชาวไทยลื้อ ซึ่งดำเนินการโดย ศาสตราจารย์ ดร.สนิท สัมครการ และรองศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณิ ไชยอำพร จากคณะพัฒนาสังคม (นิด้า) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ นอกจากนั้น ก็มีการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อสร้างความคุ้นเคยและการเข้าถึงข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยรวบรวมเก็บข้อมูลให้มากที่สุด ด้วยการสังเกตการณ์ และเข้าร่วมกิจกรรมเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อจะได้เข้าใจในเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัยให้ดีที่สุด

2. การพูดคุยพบปะ สัมภาษณ์ เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต การดำรงชีวิตประจำวัน ภาวะสุขภาพอนามัย การเขี้ยวยาเมื่อเวลาเจ็บป่วย ความเชื่อ ความคิด ความรู้ในเรื่องของ

การรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร โดยเน้นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญเช่น กำนัน แพทย์ประจำตำบล อาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าของร้านขายของชำ หมอพื้นบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้รับบริการ ตามแนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ พฤติกรรมและกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพรในชุมชนนี้ ตลอดจนทราบประวัติ ความเป็นมา สภาพสังคม วัฒนธรรม ขบวนการถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ แนวทางปฏิบัติในเรื่องสุขภาพอนามัยและการจัดการด้วยตนเองของชาวบ้านเมื่อเวลาเจ็บป่วย

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้รักษาพยาบาลด้วยสมุนไพรที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์นั้น จะสัมภาษณ์ตามแนวทางการสัมภาษณ์ที่กำหนดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบข้อมูลและศึกษาเพิ่มเติมลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของครอบครัว ความคิด ความเชื่อในเรื่องการบำบัดรักษาการเจ็บป่วยและการส่งเสริมสุขภาพ การถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อในเรื่องสุขภาพอนามัยในครอบครัวของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการเรียนรู้และพฤติกรรมการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร ที่รับมาจากครอบครัวและการขัดเกลาทางสังคมรวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้มีประเด็นคำถามที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และพฤติกรรมการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร

3. การศึกษาจากเอกสาร โดยศึกษาจากเอกสารและงานเขียนของทางราชการเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน เช่น สภาพนิเวศน์วิทยาทั่วไป ข้อมูลประชากร สภาพการเจ็บป่วย สาธารณูปโภคต่าง ๆ เป็นต้น การหาข้อมูลด้านนี้ก็เพื่อทราบถึงสภาพทั่วไปของชุมชนที่ศึกษาในด้านกายภาพและคุณลักษณะของประชากร ลักษณะอาชีพ สังคม การศึกษาและเศรษฐกิจที่ตั้งและความใกล้เคียงชุมชนเมือง โดยภาพรวมของชุมชน

การตรวจสอบข้อมูล

1. ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาว่า ข้อมูลนั้นเพียงพอแล้วหรือไม่ ยังต้องศึกษาเพิ่มเติมอีก โดยตรวจสอบข้อมูลนั้นว่าตอบปัญหาการวิจัยได้ครอบคลุมทั้งหมดหรือยัง ถ้ายังขาดก็จะศึกษาเพิ่มเติมจนเพียงพอกับความต้องการ ในขณะที่ยังเก็บข้อมูลอยู่ในภาคสนาม

2. การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล โดยการตรวจจากข้อมูลจากเอกสารของทางราชการ โดยเฉพาะข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านและตรวจสอบโดยใช้เทคนิคสามเส้า กับข้อมูลที่ได้จากการพบปะ พูดคุย สัมภาษณ์จากกลุ่มแหล่งข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ของหมู่บ้าน รวมทั้งจากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปพบปะพูดคุยสังเกตและเข้าร่วมกิจกรรมในหมู่บ้าน เทียบเคียงกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษากลุ่มผู้รักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร ซึ่งเป็นเป้าหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กับผู้รักษาด้วยแผนปัจจุบัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลทั้งเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึก รวมถึงการสังเกตโดยวิเคราะห์ความคู่กันบริบท เพื่อที่จะบรรยายและอธิบายข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตลอดจนแปลความหมายตามเนื้อหาสาระ จากข้อมูลที่ได้รับรวบรวมมา อนึ่ง การวิเคราะห์ข้อมูลได้เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลในสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับประเด็นที่ศึกษา ข้อมูลชัดเจนเที่ยงตรง โดยนำข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้มาบูรณาการรวมหน่วยและแยกแยะ สรุปเนื้อหาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนอกสนามนั้น ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาแยกแยะสร้างรหัส ว่าด้วยเรื่องอะไร กิจกรรม เหตุการณ์อะไรบ้าง นำมาแยกเป็นประเภท ๆ แล้วใส่รหัสเป็นหมวดหมู่ หลังจากนั้นก็นำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงสัมพันธ์กันว่าด้วยข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษานั้น มีกลไกเชื่อมโยงอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นว่า ส่งผลซึ่งกันและกันหรือไม่ เกี่ยวข้องกันอย่างไรบ้าง โดยยึดหลักวิเคราะห์ตามกรอบความคิดในการศึกษาวิจัยที่ได้กำหนดไว้ข้างต้นแล้วนั้น เพื่อนำไปสู่การอธิบายข้อสรุปที่สามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ตามจุดประสงค์ที่วางไว้

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

เดือนตุลาคม 2536 ถึงเดือนกันยายน 2538